

FSD2268 TUTKIMUSAINEISTOJEN SÄILYTYS JA AVOIN SAATAVUUS 2006

FSD2268 OPEN ACCESS TO AND REUSE OF RESEARCH DATA 2006

Tämä dokumentti on osa yllä mainittua Yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon arkistoitua tutkimusaineistoa.

Dokumenttia hyödyntävien tulee viitata siihen asianmukaisesti lähdeviitteellä.

Lisätiedot: <http://www.fsd.uta.fi/>

This document forms a part of the above mentioned dataset, archived at the Finnish Social Science Data Archive.

If the document is used or referred to in any way, the source must be acknowledged by means of an appropriate bibliographic citation.

More information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Detta dokument utgör en del av den ovannämnda datamängden, arkiverad på Finlands samhällsvetenskapliga dataarkiv.

Om dokument är utnyttjat eller refererat till måste källan anges i form av bibliografisk referens.

Mer information: <http://www.fsd.uta.fi/>

Tiivistelmä

Pääkohtia OECD:n suosituksesta Principles and Guidelines for Access to Digital Research Data from Public Funding

OECD:n tiede- ja teknologiaministerit hyväksyivät tammikuussa 2004 pidetyssä ministerikokouksessa julistuksen julkisrahoitteisten sähköisten tutkimusaineistojen käytön avoimuudesta. Julkilausumalla ja sen pohjalta tehdyllä suosituksella pyritään lisäämään sähköisten tutkimusaineistojen avointa ja kustannustehokasta käyttöä.

Nyt toteutettavalla kyselyllä tiedustellaan tutkimusorganisaatioiden, tutkimusrahoittajien sekä tutkijoiden mielipiteitä suosituksesta ja sen toimeenpanoon liittyvistä seikoista. Sekä julkilausuma että suositusluonnos ovat pitkäkököjä. Kyselyyn vastaamisen helpottamiseksi seuraavaan on koottu pelkistetyksi suosituksen pääkohtia ja –periaatteita. Ne eivät kuvaa suositusta tyhjentävästi mutta helpottavat asiaan perehtymistä kohtuujassa.

Mitä tutkimusdataa suositus koskee ja miten?

- Ensisijaisesti julkisrahoitteisia, *sähköiseen* muotoon tallennettuja, tutkimustulosten pohjaksi ja validoimiseksi koottuja tutkimusaineistoja
- Näin määritelty tutkimusdata voi koostua numero-, teksti-, kuva- tai äänitallenteista
- Suosituksen piiriin kuuluva data on usein tutkimuksen ns. pohja- tai perusaineisto
- Suosituksen piiriin kuuluu suurin osa yliopistoissa, valtion ja muun julkisen sektorin tutkimuslaitoksissa sekä muiden julkisen sektorin tiedontuottajien piirissä kerättävistä, tai näiden tahojen hallinnoimista tutkimusaineistoista
- Suosituksen periaatteet ovat useissa tapauksissa sovellettavissa muihinkin kuin julkisrahoitteisesti koottuihin sähköisiin tutkimusaineistoihin

Mitä suositus EI koske?

- Ei koske julkaisuja tai käsikirjoituksia
- Ei koske yksityissektorin kokonaan tai osittain kustantamia tutkimusdataa, tai tutkimusta jossa yksityinen taho saa tutkimustulokset omistukseensa
- Ei koske aineistoja, jotka eivät kuulu avoimesti saataviin tietojen perustellun suojaamistarpeen (luottamuksellisuus tai salassapito), kaupallisten intressien, tekijänoikeuksien, kansallisen turvallisuuden tai muun erityisen syyn vuoksi
- Ei koske monia tutkimusprosessin aikana kertyviä muistiinpanoja tai alustavia analyysejä eikä fyysisiä tutkimusnäytteitä tai -kohteita (esim. laboratorionäytteet tai koe-eläimet)

Mitä avoin saatavuus (Open Access) tarkoittaa tässä yhteydessä?

- Yleisperiaatteeksi suositetaan, että keskeisten julkisrahoitteisten tutkimusdatojen tulisi lähtökohtaisesti olla avoimessa käytössä
- Tätä kautta Open Access turvaa mahdollisimman pienin kokonaiskustannuksin mahdollisimman suurelle käyttäjäkunnalle esteettömän ja tasavertaisen tutkimusdatan käyttömahdollisuuden
- Tyypillisesti kyse on tutkimusdatan jatkokäytöstä tutkimusdatan ensikäytön tai muun tiedonkerääjän aktiivikäytön jälkeen
- Suurissa aineistoinfrastruktuureissa kyse voi olla myös ensikäyttöön verrattavasta käyttömahdollisuudesta, joka perustuu usein laajaan yhteisrahoitukseen ja -käyttöön
- Tutkimusdatoihin sovellettuna Open Access ei aina tarkoita täysin avointa ja maksutonta tutkimusdatan (jatko)käyttöä
- Avoimen saatavuuden lisäksi suosituksessa kiinnitetään paljon huomiota tutkimusdatan informoidun jatkokäytön turvaamiseen (asianmukaiseen ja riittävään tietoon perustuvaan käyttöön)
- Tutkimusdatan avoimen saatavuuden lisääminen edellyttää usein tutkimusaineistojen dokumentointia ja muokkausta, joilla aineisto saatetaan käyttökuntoon jatkokäyttöä varten
- Jatkokäyttö voi avoimenakin edellyttää erilaisia käyttöluovia, käyttöehtositoumuksia, käyttäjätunnistusta
- Käyttöehtoja ja aineistojen saatavuutta voidaan edistää tehokkaasti tietoverkkojen kautta toteutettavin palveluin

Data access regime

- Suositus koskee kaikkia tutkimus- ja tieteenaloja ja hyvin erilaisia tutkimusorganisaatioita. Se jättää tilaa kansalliselle harkinnalle periaatteiden soveltamisessa.
- Käsitteellä data access regime (DAR) viitataan laajasti tutkimusdatan elinkaaren hallintaa tukeviin toimiin, joiden avulla julkinen sektori voi edistää monipuolisesti rahoittamansa tutkimusdatan optimaalista käyttöä
- DAR-keinovalikoima koostuu säännöistä sekä toimintaohjeista tai –suosituksista, joilla tutkimusorganisaatiot, tutkimusrahoittajat sekä muut asianomistajat määrittelevät julkisrahoitteisen tutkimusdatan elinkaarta sekä käytön ja saatavuuden ehtoja
- Tutkimusorganisaatioille tyypillisiä DAR-toimintoja ovat tutkimusdatojen avointa saatavuutta tukevien yleisten, virallisten datapolitiikkojen laatiminen (data policy), tutkimusdatan avointa saatavuutta tukevat erityissuositukset ja –ohjeet
- Tutkimusrahoitukseen voidaan liittää suosituksia ja rahoitusinstrumentteja, jotka tukevat tutkimusdatan jatkokäyttöä ja avointa saatavuutta